

ASOCIACIJŲ VEIKLA: KAIP NEPAŽEISTI KONKURENCIJOS TEISĖS NORMŲ

KAS YRA DRAUDŽIAMA?

Pagal Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio reikalavimus yra draudžiami visi **SUSITARIMAI**, kuriais siekiama riboti konkurenciją arba kurie riboja ar gali riboti konkurenciją, pavyzdžiui, susitarimai:

1. **Fiksuoti** (minimalias) prekės kainas ir (ar) kitas prekybos sąlygas;
2. **Pasidalinti rinką** teritoriniu pagrindu ar pagal pirkėjų grupes;
3. **Riboti gamybos ar prekybos apimtis**, inovacijas, technologinę pažangą;
4. **Taikyti diskriminacines sąlygas**.

Kai kuriais atvejais susitarimu, kuriuo siekiama riboti konkurenciją, gali būti laikomi ir **INFORMACIJOS MAINAI**, kas itin aktualu asociacijų veikloje.

MITAI APIE ATSAKOMYBĘ

1. **Aš tik pasyvus asociacijos narys – sprendimų nepriimu, dėl jų net nepasisakau...**
Priklausymas asociacijai pats savaime reiškia sutikimą su jos taisyklėmis, nepriklausomai nuo to, ar dalyvavote priimant atitinkamus sprendimus. Narystė asociacijoje įpareigoja jus domėtis asociacijos veikla ir joje priimamais sprendimais.
2. **Niekada netaikiau asociacijos priimto sprendimo ar rekomendacijų...**
Net jei netaikėte ar neįgyvendinote asociacijos sprendimo, bet vienareikšmiškai neišreiškėte savo nepritrimo jam, laikoma, jog esate prie tokio susitarimo prisijungęs. Jūsų sprendimas netaikyti asociacijos sprendimų nebūtinai yra žinomas kitiems susitarimo dalyviams, todėl jie pagrįstai gali tikėtis, kad visi asociacijos nariai elgsis, kaip sutarta.
3. **Asociacijos sprendimą prižiūri ir palaiko valstybinės institucijos...**
Net jei valstybės institucijos skatina asociacijoje elgtis pažeidžiant konkurencijos teisės reikalavimus, tokie šių institucijų veiksmai nepašalina jūsų atsakomybės, nebent vykdote privalomus valdžios institucijų nurodymus.
4. **Siekėme teisėto tikslo – pašalinti krizės pasekmes, užtikrinti kokybę...**
Net jei sudarant susitarimus siekiama teisėtų tikslų, tuo negalima pateisinti konkurencijos ribojimo, pvz. suderinto produkcijos kiekio mažinimo. Kiekvienas ūkio subjektas turi nepriklausomai apsispręsti dėl savo elgesio rinkoje.

INFORMACIJOS MAINŲ GRĖSMĖS

Dalyvavimas asociacijos veikloje leidžia vykti informacijos mainams tarp asociacijos dalyvių. Informacijos mainai bendru atveju laikomi galinčiais pagerinti konkurencinę aplinką ir todėl nebūtinai ribos konkurenciją. Tačiau tam tikros informacijos mainai gali reikšmingai apriboti konkurenciją, dirbtinai padidinant ūkio subjektų tarpusavio sąveiką ir elgesio priklausomumą, sumažinant arba panaikinant netikrumą apie nagrinėjamų rinkų veikimą, sumažinant paskatas intensyviai konkuruoti bei padidinant jėgimo į rinką kliūtis. Tai, ar keitimasis tam tikra informacija sukels grėsmę ir (ar) apribos konkurenciją rinkoje, iš esmės priklausys nuo rinkos ir informacijos savybių bei mainų pobūdžio:

Ši atmintinė yra informacinio pobūdžio.

Rinkos savybės

- **Koncentracija.** Kuo labiau koncentruota rinka, tuo didesnė rizika, kad informacijos mainai joje prieštaraus Konkurencijos įstatymo reikalavimams. Koncentruotose rinkose keitimasis informacija padidina rinkų skaidrumą, dėl ko sumažėja paskatos veikti konkurencingai ir padidėja patekimo į rinkas kliūtys.
- **Įėjimo į rinką kliūtys.** Informacijos mainai gali sumažinti naujų rinkos dalyvių galimybes įsitvirtinti rinkoje, nes informacijos keitimasis nedalyvaujantys ūkio subjektai neturi galimybės pasinaudoti asociacijoje skleidžiama jautria informacija. Rinkose, kur įėjimo į rinką kliūtys jau yra aukštos, šie konkurenciją ribojantys veiksniai gali turėti itin stiprų rinkos uždarymo poveikį.

Informacijos savybės

- **Jautrumas.** Dalinimasis itin jautria informacija, kuri gali tiesiogiai ar netiesiogiai paveikti konkurentų ateities strategiją, yra vengtinas. Pažymėtina, kad kiekvienas atvejis skirtingas, t.y. vienos rinkose tam tikro pobūdžio informacija bus laikoma jautria, tuo tarpu kitose ta pati informacija gali neturėti tokios reikšmės. Kiekviena asociacija turėtų sąžiningai įsivertinti, kokia informacija yra jautri konkrečiame sektoriuje, ir vengti diskusijų apie ją. Su kainodara (ypač ateities) susijusi informacija dažniausiai būna labai jautri, todėl tokios informacijos mainai gali reikšmingai apriboti konkurenciją.
- **Naujumas.** Atsakymas į klausimą, kokią informaciją laikyti nauja, o kokią – istorine, priklausys nuo rinkos specifikos. Kuo dažnesni pirkimai, pardavimai ar sutarčių sudarymai Jūsų rinkoje, tuo su jais susiję duomenys greičiau „pasensta“ ir tampa mažiau jautrūs. Pavyzdžiui, jeigu nauji sandoriai Jūsų rinkoje sudaromi kas savaitę, keleto savaitių senumo informacija, tikėtina, bus nebe tokia aktuali, todėl dalinimasis ja, tikėtina, nesudarys grėsmės konkurencijai. Tuo tarpu jeigu Jūsų rinkoje vyrauja ilgalaikės sutartys, priklausomai nuo tokių sutarčių galiojimo trukmės, net ir keleto metų senumo duomenys vis dar gali būti aktualūs ir jautrūs, todėl dalinimasis jais būtų vengtinas. Bendru atveju, kuo naujesne informacija keičiamasi, tuo didesnė rizika, kad gali būti pažeistas Konkurencijos įstatymas.
- **Detalumas.** Kuo detalesnė informacija, tuo svarbesnė jos apsauga ir neprieinamumas konkurentams. Pažeidimo rizika sumažėtų, jeigu būtų dalinamasi apibendrinta rinkos informacija, pagal kurią neįmanoma identifikuoti nei vieno ūkio subjekto duomenų atskirai, taip pat kai tokia informacija surenkama anonimiškai. Keitimasis su kainomis ar kainodara nesusijusia informacija, tokia kaip rinkos tyrimų rezultatai, apžvalgomis ir pan., tikėtina, neslopins ūkio subjektų komercinio ir konkurencinio savarankiškumo ir todėl neturės reikšmingo konkurenciją ribojančio poveikio. Informacija apie pagamintos produkcijos kiekius ir (ar) pardavimus taip pat neturėtų pakenkti konkurencijai, bet tik tuo atveju, kai informacija nėra individualizuota.

Mainų pobūdis

- **Dažnumas.** Kuo dažniau vyksta informacijos mainai tarp asociacijos narių (atsižvelgiant į konkrečios rinkos specifiką, žr. punktą "Naujumas"), tuo didesnė tikimybė, kad tokiais veiksmais gali būti ribojama konkurencija.
- **Vieši arba vidiniai.** Būtina įvertinti, ar informacija, kuria keičiasi asociacijos nariai, yra vieša ir gali būti tokiu pat mastu prieinama kitiems rinkos dalyviams ar vartotojams. Jei informacija keičiamasi tik tarp asociacijos narių ir ji nėra prieinama kitiems rinkos dalyviams, ūkio subjektai, veikiantys rinkoje, tačiau nedalyvaujantys keitimasis informacija, patenka į nepalankią padėtį ir tokiu būdu gali būti nepagrįstai didinamos įėjimo į rinką kliūtys. Vien tai, kad informacijos mainai skelbiami viešai, savaime nepanaikina jų galimo antikonkurencinio pobūdžio. Svarbu įvertinti tokios informacijos jautrumą ir jos naudą vartotojams.
- **Tiesioginiai arba per tarpininką.** Informacijos mainai tiek vienu, tiek kitu būdu gali pažeisti Konkurencijos įstatymą, o vertinimas priklausys nuo to, koks yra informacijos jautrumas bei detalumas. Keitimasis informacija per tarpininką gali sumažinti Konkurencijos įstatymo pažeidimo riziką tuo atveju, kai skelbiama apibendrinta informacija.

PATARIMAI ASOCIACIJOMS

Yra keletas paprastų būdų apsisaugoti nuo Konkurencijos įstatymo normų pažeidimų ir sumažinti tokių pažeidimų atsiradimo riziką.

- Asociacijos pirmininkas turėtų nuolat priminti (geriausia, susirinkimo pradžioje), kad susirinkime dalyvaujantys asmenys neturėtų aptarinėti kainų, nuolaidų, kitų su kainomis ar kainodara (ypač planuojama) susijusių klausimų, taip pat nesidalinti jokia kita rinkoje jautria laikoma informacija.
 - Jeigu asociacijos susirinkimo metu pradedamos aptarinėti kainos ar kitos su kainodara susijusios temos, turėtumėte iš karto išreikšti savo prieštaravimą tokių temų aptarimui, o jeigu tokio pobūdžio diskusijos tęsiasi – palikti susirinkimą ir reikalauti užfiksuoti tokį savo išėjimą susirinkimo protokole ar kitokiu būdu viešai atsiriboti nuo minėtų diskusijų.
 - Stenkitės būti susipažinę su vidiniais asociacijos dokumentais: įstatais, tvarkomis, sprendimais ir įvertinkite, ar esami dokumentai nekelia įtarimų dėl galimo Konkurencijos įstatymo pažeidimo.
 - Stebėkite asociacijos viešai skelbiamą informaciją (asociacijos leidiniuose, internetinėje svetainėje, naujienlaiškiuose ir pan.) ir įvertinkite, ar nėra pagrindo sunerimti dėl galimo Konkurencijos įstatymo reikalavimų pažeidimo.
 - Būkite atsargūs keisdami informaciją susirinkimų metu, atkreipkite dėmesį į tai, kuria informacija keistis griežtai draudžiama. Pokalbiai apie ateities kainas, rinkos pasidalinimą, gamybos, prekybos ar investicijų ribojimą, kitų subjektų diskriminaciją (boikotą) ir pan. turėtų būti griežtai vengiami.
 - Rūpinkitės konkurencijos kultūros sklaida asociacijoje. Asociacijos bei jos narių švietimas, mokymai įmonių vadovams bei darbuotojams apie konkurencijos teisę bei jos svarbą asociacijų veikloje gali žymiai sumažinti pažeidimų riziką.
 - Iškilus grėsmei ar įtarimams, kad tam tikra asociacijos veikla ar sprendimai galėtų turėti neigiamų pasekmių konkurencijai, pasinaudokite išorinėmis teisinėmis konsultacijomis. Taip pat galite pasikonsultuoti su Konkurencijos tarybos specialistais. Kontaktus galite rasti čia: <http://kt.gov.lt/index.php?show=kontaktai>
 - Asociacijos, dalyvavimas kuriose yra būtinas, norint vykdyti veiklą konkrečiame sektoriuje, turi užtikrinti, kad narystės joje kriterijai būtų objektyvūs, proporcingi, skaidrūs ir vienodai nešališkai taikomi visiems į asociaciją įstoti norintiems ūkio subjektams. Tiek priėmimo, tiek pašalinimo iš narių procedūra turi būti nediskriminacinė.

KONKURENCIJOS TARYBOS BYLŲ PAVYZDŽIAI

1. Laivų agentų byla¹ – kainų fiksavimas

Konkurencijos taryba nustatė, kad 1998 – 2011 m. Lietuvos laivybos maklerių ir agentų asociacija (LLMAA) ir dalis jos narių buvo susitarę taikyti minimalius laivų agentavimo paslaugų įkainius ir prižiūrėjo šių įkainių laikymąsi. Už Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio draudžiamą susitarimą LLMAA ir 32 laivų agentavimo bendrovėms paskirtos baudos, kurių bendra suma sudarė beveik **12 mln. Lt.**

Konkurencijos problema:

- Steigiamajame asociacijos narių susirinkime priimti rekomenduojami minimalūs agentavimo paslaugų įkainiai;
- Įkainiai taikyti praktikoje;
- Raginama laikytis įkainių, prižiūrimas laikymasis.

2. Ortopedų byla² – gamybos ribojimas

Tyrimo metu padaryta išvada, kad Ortopedijos ir reabilitacijos paslaugų teikėjų asociacijos bei Ortopedijos ir medicinos pramonės įmonių asociacijos nariai 2006 – 2010 m. susitarė dėl ortopedijos techninių priemonių kainų ir gamybos kiekių bei pasidalino ortopedijos techninių priemonių kompensavimui skiriamas Privalomojo sveikatos draudimo fondo (PSDF) lėšas. Dėl šių susitarimų padaryta žala valstybės biudžetui, tiesioginę žalą patyrė ir pacientai. Bendra ūkio subjektams skirta baudų suma sudarė beveik **3 mln. Lt.**

Konkurencijos problema – asociacijos posėdžiuose įmonės susitarė dėl:

- Ortopedijos techninių priemonių savikainos;
- Valstybės kompensuojamų prekių gamybos išdirbio normų sumažinimo bei gamybos kiekių sumažinimo;
- Valstybės lėšų, skirtų kompensuoti pacientų įsigyjamos ortopedinėms priemonėms, pasidalinimo.

3. Kinologų byla³ - diskriminacija

Konkurencijos taryba priėmė nutarimą, kuriuo pripažino, kad Lietuvos kinologų draugija (LKD), nustatydamą draudimą savo nariams parduoti šuniukus su Lietuvos kinologų draugijos išduotais dokumentais asmenims, turintiems tikslą juos perparduoti, pažeidė Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio reikalavimus. Lietuvos kinologų draugijai skirta **32 300 Lt** bauda.

Konkurencijos problema – prekybos ribojimo susitarimas – kolektyvinis atsisakymas tiekti prekes:

- LKD sprendimas draudžiantis draugijos nariams tiekti šuniukus su draugijos išduotais kilmės dokumentais į parduotuves ar kitiems perpardavėjams;
- LKD sprendimu buvo užkirstas kelias konkurentams – zooprekių parduotuvėms bei kitiems perpardavėjams – veikti rinkoje.

¹ Konkurencijos tarybos pranešimas spaudai: http://kt.gov.lt/index.php?show=news_view&pr_id=944
Nutarimas: http://kt.gov.lt/index.php?show=nut_view&nut_id=1330

² Konkurencijos tarybos pranešimas spaudai: http://kt.gov.lt/index.php?show=news_view&pr_id=814
Nutarimas: http://kt.gov.lt/index.php?show=nut_view&nut_id=1223

³ Konkurencijos tarybos pranešimas spaudai: http://kt.gov.lt/index.php?show=news_view&pr_id=741
Nutarimas: http://kt.gov.lt/index.php?show=nut_view&nut_id=1124

SANKCIJOS

Tiek juridiniai asmenys, tiek ir fiziniai asmenys gali būti baudžiami už dalyvavimą karteliniame susitarime Konkurencijos įstatymo 36 straipsnyje nurodytomis sankcijomis.

Bauda asociacijai gali siekti iki **10 proc. asociacijos bendrųjų metinių pajamų**. Ūkio subjektui gali būti skiriama piniginė bauda iki **10 proc. bendrųjų metinių pajamų** praėjusiais ūkiniais metais. Taip pat ūkio subjektui gali būti **iki trejų metų apribota teisė dalyvauti viešuosiuose pirkimuose** bei iškeltas **ieškinys dėl žalos atlyginimo**.

Ūkio subjekto vadovams už prisidėjimą prie draudžiamo konkurentų susitarimo gali būti **apribota teisė nuo trejų iki penkerių metų eiti viešo ar privataus juridinio asmens vadovo pareigas ar būti kolegialaus valdymo ar priežiūros organo nariu**. Taip pat gali būti papildomai skiriama **bauda iki penkiasdešimties tūkstančių litų**.

KĄ DARYTI, JEI ESATE DRAUDŽIAMO SUSITARIMO DALYVIS?

Jeigu manote, kad esate draudžiamo konkurentų susitarimo ar draudžiamo nekonkurentų susitarimo dėl tiesioginio ar netiesioginio kainų nustatymo (fiksavimo) dalyvis, **galite būti visa apimtimi atleistas nuo baudos!**

Atleidimas nuo baudos gali būti taikomas jeigu, Jūs:

1. Pirmasis pranešite Konkurencijos tarybai apie tokį draudžiamą susitarimą iki tyrimo pradėjimo;
2. Nesate draudžiamo susitarimo iniciatorius;
3. Bendradarbiausite su Konkurencijos taryba.

Jeigu tyrimas dėl draudžiamo susitarimo jau yra pradėtas, o ūkio subjektas yra šio susitarimo dalyviu, pranešus Konkurencijos tarybai apie šį draudžiamą susitarimą, bauda gali būti sumažinta iki **75 procentų**.

Daugiau informacijos apie Konkurencijos tarybos nustatytą atleidimo nuo baudų tvarką galite sužinoti čia: http://kt.gov.lt/index.php?show=kaip_kartelis

AKTUALŪS TEISĖS AKTAI

- Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas (Žin., 2012, Nr. XI-1937; 2012, Nr.42-2041):
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=421825
- Draudžiamų susitarimų dalyvių atleidimo nuo baudų ir jų sumažinimo taisyklės (Žin., 2008, Nr. 29-1053)
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=315594&p_query=&p_tr2=2